

Avots: žurnāls Vides Vēstis, autore: Jana Simanovska, 2017. gada rudens

Vai aprites ekonomika ir kaut kas tāds, kas attiecas tikai uz valsti un uzņēmumiem? Izrādās, nē. Tā sākas ar ikvienu no mums, tādēļ – varbūt sākam ar sevi? Piemēram, kā iegādāties šujmašīnu?

Man patīk šūt. Jaunībā šuvu sev drēbes. Iedvesmas brīžos arī tagad rokas niez kaut ko uzšūt, un linu audums tautiskiem krekliem ģimenei jau nopirkts. Bet – kā lai atrodu labāko, sev piemērotāko šujmašīnu, nepārmaksājot, bet ievērojot aprites ekonomikas principus? Šujmašīna sver aptuveni desmit kilogramu, tās saražošanai tiek patērēti resursi un piesārņota vide. Vai varu šo ietekmi samazināt?

Aprites ekonomikas pirmais līmenis: kvalitāte un darbmūžs; otrreizējā pārstrāde

Ja es nedomājot ieietu veikalā, droši vien nopirktu zināma nosaukuma šujmašīnu – to, ko dabūju mantojumā no vecmāmiņas, – «Singer». Tomēr, veicot priekšizpēti, tā, izrādās, nemaz nav labākā izvēle. Veikalos ir desmitiem dažādu ražotāju dažādu modeļu šujmašīnu, un to cenas ir visdažādākās. Vai pirkt lētāko, kas maksā 90 eiro un atbilst manām vajadzībām (padsmīt dūrienu veidu, labs ātrums), vai trīsreiz dārgāko? Ievēroju, ka lētākajai ir ne tikai mazliet mazāk tehnisko iespēju, bet arī krietni īsāks garantijas termiņš – obligātie divi gadi (pirkuma kvīts jāsauglabā). To es noteikti neizvēlētos, jo kāds aprēķinājis, ka, piemēram, veļasmašīnām lētums ir tikai šķietams – pēc obligātā garantijas laika tās salūst un jāsāk remontēt. Dārgākas mašīnas kalpo ilgāk, patērē mazāk enerģijas un ūdens, tāpēc viena veļas mazgāšanas reize ar dārgāko mašīnu sanāk pat divreiz lētāka, rēķinot mazgāšanas reizes pret iegādes un uzturēšanas izmaksām. Šādus aprēķinus šujmašīnām neatrodu, bet kāpēc lai tām nevarētu būt līdzīga pieeja? Ilgāks darba mūžs ir viens no aprites ekonomikas pamatprincipiem, jo, rēķinot ieguldītos resursus pret kalpošanas laiku, ilgāks kalpošanas laiks nozīmē mazāk resursu jaunas lietas radīšanai.

Dārgākām šujmašīnām garantijas laiks ir trīs gadi, bet īpaši mani uzrunā šujmašīna, kas maksā 180 eiro un kurai garantijas laiks ir pieci gadi, ja slēdz apkopes līgumu (10 eiro pusgadā). Tā tad būtu mana izvēle. Ir vērts pirkt šujmašīnu, kuras ražotājam, kā šai, ir

pārstāvis Latvijā – palīdzēs un konsultēs problēmu gadījumos, būs pieejamas rezerves daļas. Lai gan elektrības patēriņš šujmašīnām ir līdzīgs, atšķiras to lampiņas: ir mašīnas ar kvēlspuldzi, ir mašīnas ar daudz ekonomiskāko LED spuldzīti. Dārgākajām šujmašīnām komplektā ir arī pārvalks, kas palīdz tās labāk uzglabāt.

Izmeklējos pamatīgi, bet informāciju, ka šujmašīnas ražotu no otrreizēji pārstrādātām izejvielām, neatradu. Iespējams, tā dara, tikai pircēji pagaidām nav izrādījuši interesi par to. Kad šujmašīna savu mūžu nokalpos, es vai mani bērni to varēs nodot kā elektriskos atkritumus otrreizējai pārstrādei. Bet tik ātri tas nebūs, jo pie «apslimušas» mašīnas varu izsaukt meistarū, kas maksā 20–30 eiro. Varu aiznest to arī uz «Zero waste» akadēmiju un iemācīties pati novērst vienkāršākās vainas.

Aprites ekonomikas otrais līmenis: atkārtota izmantošana

Labu lietotu šujmašīnu nopirkt ar sludinājuma palīdzību var uz pusi lētāk nekā pirkt jaunu. BET – ir divi «bet», kas mani attur. Pirmkārt, es nezīnu, kā iepriekšējais lietotājs ir ar to strādājis, cik uzmanīgs bijis pret mašīnu, iespējams, šujmašīna ir zagta. Otrkārt, pērkot «no rokas», nesaņemšu nekādu garantiju. Tomēr var atrast arī mazlietotu šujmašīnu veikaliņus. Tas būtu drošāk.

Bet, ja kāds man pazīstams cilvēks tirgo savu lietoto šujmašīnu, kāpēc ne? It īpaši, ja es zinātu, ka šis cilvēks ir rūpīgs un pret lietām saudzīgs.

Ir lietoto preču veikali, piemēram, «Skandināvs» Talsos, kur par pārdesmit eiro var nopirkt pirms gadiem 30 ražotas šujmašīnas. Tās ir ļoti smagas, kas nozīmē, ka detaļas ir no metāla. Tās kalpo kā apliecinājums tam, ka savulaik ražotās šujmašīnas ir teju mūžīgas, un to vienīgā vaina – nav tik modernas un daudzfunkcionālas, droši vien tāpēc izmestas.

Aprites ekonomikas trešais līmenis: irēšana un dališana

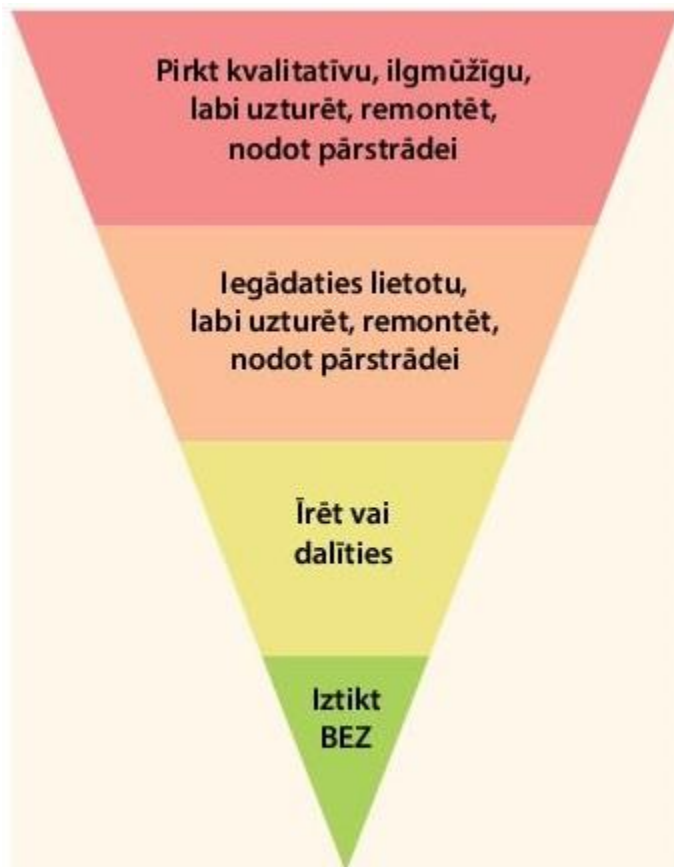
Ja esmu tā sauktā svētdienas šuvēja, varbūt man mašīnu nemaz nevajag pirkt? Izrādās, labu labo šujmašīnu var arī nomāt, un tas maksā 5 eiro dienā. Pirkt atmaksājas vien tad, ja piecu gadu laikā ar šūšanu nodarbošos vismaz 50 dienu (ja neskaita apkopes izmaksas). Ja gadā šūšu mazāk par desmit dienām, izdevīgāk ir to nomāt.

Vēl viena iespēja: vairākas draudzenes kopā nopērkam šujmašīnu un dalāmies. Vai arī es aizņemos. Varbūt sociālajos tīklos varu izveidot kādu svētdienas šuvēju grupu? Lai dalītos, nāksies vairāk plānot un vienoties. Piemēram, kā saplānot un vienoties, lai nav tā, ka visas reizē cīerējam uz vienu nedēļas nogali? Kā uzturēt? Kura maksā par remontu?

Kad par šo tēmu – iespēju aizdot kādam savu šujmašīnu – runāju ar draudzeni rokdarbnieci, viņa tik nogrudzināja: «Es no šādas domas ciestu! Nespēju iedomāties, ka manu instrument lauzīs kāds cits!» Mēs ļoti pieķeramies lietām, un tad mums ir bail dalīties. Nav arī pārlicības, ka tas, kurš aizņēmie, izturēsies pret mašīnu saudzīgi un atdos neapskādētu. Tā ka – mums ir kur augt!

Aprites ekonomikas ceturtais līmenis: varbūt iztikt bez?

Linu kreklēm es varu izvēlēties autentisku etnogrāfisko šuvumu – sašūt pati ar rokām un iztikt bez mašīnas. Kā nekā šujmašīnu izgudroja tikai 19. gadsimta vidū. Es varu drēbi kādam atdāvināt un tā vietā adīt zeķes. Vai iedot audumu kreklu šūšanas pratējai un lūgt, lai uzšuj man kreklus, solot par to nodot viņai etnogrāfiskas zeķes. Diez vai es tā darīšu šoreiz, bet – vienmēr ir labi apdomāt, vai tiešām man vajag šo mantu. Vēl jaunāk ir šujmašīnu nopirkt un saprast, ka kreklu šūšanai tomēr nav nedz laika, nedz prasmju.

Maisiņi augļiem un dārzeņiem

Lai varētu atteikties no plānājiem polietilēna maisiņiem, iesaku sašūt caurspīdīgus maisiņus no tilla aizkariem. Tos var vai nu nopirkt lietoto preču veikalos, vai arī izmantot aizkarus, kas citam kļuvuši lieki. Kasieris labi varēs redzēt, kas maisiņā, augļi neripos pa visu slīdošo lenti, un pie viena tu mazināsi postu, kas rodas no dabā nokļuvušiem plastmasas maisiņiem, kuros var sapīties putni.

1. Sagriez aizkarus nākamo maisiņu lielumā, lai efektīvi izmantotu audumu.
2. Atšuj augšējo malu tā, lai tur varētu ievērt aukliņu aizvilkšanai.
3. Nošuj sānu vīli un apakšējo galu.